

RECENZE / REVIEWS

*Petr BENČÍK, Pavel KOPECKÝ**

Received: 15 October 2008 Accepted: 24 October 2008

Published online: 15 December 2008

Available on WWW: www.defenceandstrategy.eu

DOI: doi:10.3849/1802-7199.08.2008.02.105-106

FRANK, Jan. Konflikt v Severním Irsku. Praha: Triton 2006. 222 s. ISBN 80-7254-735-6.

Autor recenzované knihy Jan Frank je mladý historik, který studoval na FF UK, kde se specializoval na nejnovější dějiny. Na poli dějepisné literatury již není žádným nováčkem; anglofonnímu prostředí někdejšího britského impéria se již věnoval několikrát: v roce 2006 mu vedle Konfliktu v Severním Irsku vyšlo (péčí nakladatelství Libri) dílo „Irsko – stručná historie států“ a v téže známé edici se může český čtenář nově seznámit rovněž s přehledem minulosti Skotska. „Dějiny do kapsy“ daly zájemcům o minulost teprve relativně nedávno skončené, vleklé občanské války konečně účinnější „zbraň“ domácí provenience.

Práce je pro české prostředí přínosná už samotným tématem, neboť dlouho existovalo poměrně málo specializovaných zdrojů, a dokonce žádný knižní. V relativně ucelené formě, která je bohužel poněkud zatížena (kromě rozsahu, tudíž toho, co je z povahy „Dějin do kapsy“ samozřejmé) výrazně dějepisickým pohledem na věc, velmi často se doslova střetáváme s hradbou řetězících se informací, za jejichž hromaděním občasně pokulhává hlubší rozbor. O starších příčinách sektářského násilí se dozvíme málo, většina obsahu je věnována evoluci moderního mnohovrstevnatého konfliktu, o jehož existenci sice jisté povědomí ve vzdělanějších vrstvách dosud trvá, ale jenž je z paměti stále více vytlačován, například pod tlakem mnoha dalších lokálních konfrontací s etnickým či náboženským podtextem. Což je na jednu stranu škoda, neboť u nás většinou žurnalisticky zjednodušovaný (ne-li zkruslovaný) zápas poskytuje svým odkazem předpoklady pro lepší chápání soudobých nebo budoucích pnutí obdobných rysů. Tento geograficky nemnoho vzdálený a vleklý střet měl sice jasné prostorové vymezení a jen ojediněle se přímo dostával za hranice svého území (např. do SRN), může se však též stát zdrojem poučení o některých podobách politického populismu, terorismu, jeho napojení na organizovaný zločin a vedení asymetrického konfliktu (IRA versus pravidelná britská armáda).

První stručné kapitoly nás uvádějí do celkových dějinných souvislostí; „letem světem“ získáme základní poznatky o středověkém a raně novověkém vývoji vztahů Irska a Anglie, ve kterých strom latentně stále přítomných událostí zapouštěl své kořeny. Drtivá většina nepřilíš čtivé materie je ovšem věnována moderním dějinám, v nichž se Frank pohybuje s patrnou jistotou. Osou událostí dvacátého století na severní části ostrova je mu logicky střet katolických a protestantských obyvatel. Tito „filobritští“ nekatolíci, tvořící na ostrově menšinu, se po rozdělení z prosince 1920 stávají na území Severního Irsku většinou. Jejich obavy z „římské“ minority, již (oprávněně) chápali jako zdroj iredenty, promítli do řady opatření, která jí přičkla úděl obyvatel druhé kategorie, ačkoliv šlo, anebo vlastně právě proto, o menšinu nikterak zanedbatelnou. Další vývoj jako by jim dával za pravdu, vzájemné vztahy zainteresovaných skupin nebyly dobré a štěpící linie nepřestávaly mít bohužel krvavé rozměry, tudíž sílu roztáčející další nekonečná kola rázné odplaty. Výše zmíněné obavy ještě posílilo zakotvení jednotného ostrova v ústavě Irské republiky¹, která se od společenství s Velkou Británií definitivně odpoutala po druhé světové válce², roku 1949.

Nové otevření starých ran, jak se dále dozvídáme, renesancí konfliktu, přinesla celosvětově hektická šedesátá léta, a to v souvislosti s vlnou výzev k důslednému prosazování lidských práv.

* E-mail: ptbencik@gmail.com, pavelkopeccky@email.cz

V říjnu roku 1968 například severoirská policie násilím rozehnala demonstraci, jejíž touhou bylo prosadit práva katolíků. Napětí rostlo, střetů přibývalo do té míry, až se Velká Británie rozhodla vyslat do míst nepokojů armádu. To se psal srpen 1969. O necelé tři roky později převzala nad Severním Irskem přímou správu, čímž skončila padesát let trávající dominance místních protestantů nad katolíky. Vláda Spojeného království tehdy ještě vůbec nepřipouštěla možnost zapojení Irské republiky do rokování mezi znesvářenými stranami, natožpak aby uvažovala o předání sporných území Dublinu.

V dalších, informačně až přetížných kapitolách, se dočítáme, jak se původní fanatická neústupnost jenom velmi pozvolna měnila ve snahy o kompromis. První dohoda mezi britskou exekutivou, vládou Irské republiky a severoirskými politickými stranami tak byla podepsána teprve v prosinci 1973 v Sunningdale. A teprve od roku 1980 lze počítat skutečně novou éru vztahů mezi Velkou Británií a nezávislým Irskem. Oba zainteresované státy si tehdy začaly uvědomovat závažnost třaskavých bezpečnostních rezonancí severoirské otázky. Pokus rozplést tento gordický uzel měla v roce 1985 přinést v Hillsborough signovaná dohoda, jež Irské republice přiznala konzultativní roli v otázkách Severního Irsku. Skutečný obrat k trvalému míru (?) nastal nicméně teprve po rozpadu bipolárního světa. Mezníkem bylo datum 31. 8. 1994, kdy PIRA³ poprvé po pětadvaceti letech prolévání krve přerušila palbu. Skutečným historickým přelomem byla tzv. Belfastská neboli Velkopáteční dohoda z 10. dubna roku 1998, kdy se Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, Irská republika a většina severoirských politických stran dohodly na vzniku koaliční vlády se zastoupením katolíků. Přes některá krizová období a nebezpečné protipohyby ukončila PIRA v červenci 2005 boj a v souladu s tím vyzvala své členy ke složení zbraní.

Tolik tedy, co se týká nejdůležitějších momentů zachycených knihou *Konflikt v Severním Irsku*. Jan Frank se v ní bohužel stává pomyslnou poslední obětí občanského konfliktu, jemuž opatrně prognózuje nevratnost, neboť v touze sdělit na malém prostoru maximum informací o moderní etapě střetu postrádá jednak formální sdělnost, jednak hlubší analýzu a rovněž plnější výklad počátků problematiky. Velice nelibým dojmem potom působí tiskové chyby a časté rozdělování slov na koncích řádků, které nemá oporu v české gramatice. Struktura publikace nevybočuje z úzu ediční řady, takže základní text doplňuje seznam zkratek, stručná chronologie a vhodný výběr literatury převážně anglofonní provenience. Celkově vzato, a to navzdory veškerým nedostatkům, nelze průlomovému badatelskému počínu upřít přínos, takže jej je možno doporučit odborníkům i posluchačům z oblasti vojenských a bezpečnostních studií, politikologie a soudobých dějin.

POZNÁMKY

¹ Tzv. republikánská ústava z roku 1937.

² Přes některé snahy se Třetí říši nikdy nepodařilo vytěžit z irského problému výraznější militární, či alespoň propagandistický úspěch. Severní Irsko zůstalo po celou dobu války s nacismem Londýnu loajální.

³ Provisional Irish Republican Army (Prozatímní irská republikánská armáda).

Bohuslav PERNICA*

Received: 15 October 2008 Accepted: 24 October 2008

Published online: 15 December 2008

Available on WWW: www.defenceandstrategy.eu

DOI: doi:10.3849/1802-7199.08.2008.02.107-108

JONES, L. R., & McCAFFERY, J. L. Budgeting, Financial Management, and Acquisition Reform in The U.S. Department of Defense. Charlotte [Nord Carolina]: Information Age Publishing 2008. 720 pp. ISBN 978-1-59311-870-9 (paperback)/978-1-59311-871-6 (hardcover).

There are many books about budgeting but just a few of them deal with the budgeting concerning national defense. Although defense spending is usually not a great item of the national budget, it represents an important part of the state power and as well as other spending, it concerns public funds. It is proven by the book *Budgeting, Financial Management, and Acquisition Reform in the U.S. Department of Defense* by Jerry L. McCaffery and Lawrence R. Jones, a volume in the Research in Public Management series edited at the Naval Postgraduate School. After the monographs *The Budgeting and Financial Management in the Federal Management* (2001), and *The Budgeting and Financial Management for National Defense* (2004), this is the third book where both authors deal with the budgeting and financial management issues in the U.S. public management. This time, they have paid their close attention to the evolution of budgeting and finance management at the U.S. Department of Defense (DoD) ranging from the beginning of the Cold War to the post Cold War period, the Global War on Terror (GWOT) era.

The book is split into 14 chapters dealing with crucial issues of planning, programming, budgeting, and executing the U.S. defense spending. On 664 pages, close attention is paid to history and development of federal government budgeting, peculiarities of budgeting for national defense and peculiarities of national defense spending, behavior of principal defense budgeting process participants (President and OMB, Congress, the Pentagon, and the Commands), and organization of work within DoD and three services (Army, Navy, Air Force) on the managing and controlling of defense spending, including defense authorization, appropriation and outlays. These complex processes have been based on the Planning, Programming, and Budgeting System (PPBS) since 1960's, which was implemented into DoD and services under McNamara, and 2003, it was reformed, and renamed as the Planning, Programming, Budgeting, and Executing System (PPBES). In this way, the evolution of budgeting and financial management of the U.S. defense spending is presented within the time period spanning from the Vietnam War to the GWOT.

Most explications concern the downsizing era of the 1990's, during which the U.S. defense budget was cut down, and the post 11/9/2001 era, during which the defense spending rose because of the GWOT. How the PPBS had worked before the launch of the GWOT and how the PPBES and financial management worked thereafter has been usually shown in detail on the navy PPBS/PPBES process and organization of acquisition process at the Department of Navy. In this way, the book contains an excellent framework for analyzing the budget and business processes managing by the U.S. DoD. The description of these processes can be very interesting for budget analysts over the NATO being familiar with the difficulties of fighting a major war with peacetime budgetary and procurement rules.

This comprehensive framework gets through to the personnel involved in defense budgeting, defense finance management, and defense acquisition pros and cons practice and theories of budgeting in public sector, especially in national defense. This explication is well illustrated by a number of tables and figures. Unfortunately, some are bad quality, because of their bitmap format. Some captions are illegible, alike some monochrome charts. The pleasure of reading can be

* E-mail: Bohuslav.Pernica@seznam.cz

compounded a little by a lot of acronyms too; some acronyms are missing in Appendix A. This is a weakness of the book. A big strength of the monograph is in comprehensive explication of theoretical and practical aspects of planning, programming, preparing, and executing defense budget. The authors make reference to a good deal of case studies, analyses, and budgeting classics, such as *The politics of the budgetary process* by Wildavsky, as well.

Where it is necessary to present the complexity and many-sidedness of the management of defense public spending, the authors supplement their explanation sensibly by statements of some defense budget participants. Those are not only Congress and Senate committee members but also closer observers of the defense budget process, such as comptrollers, budget claimants, or budget analysts – commissioned officers doing their tour of duty in the Pentagon. How difficult it can be to serve as a budget analyst in the rank of a major, or lieutenant making a strategic budget decision, can be exposed by the following statement: “*When political decisions are made, weenies like me have to get \$50 million out of a program. Sometimes we only have a day or couple of hours to do it in, so we make the cut and say, ‘Tell us what impact this will have on your program.’ You have to be prepared to be the bad guy here (in the budget office).*” It seems the practice in public finance is quite the same across the world. If only for this reason it is worth learning how the pork-barrel in the defense budget in the U.S. can be treated, what problem is represented by unexpected balances in the defense budget funded by Treasury bonds uselessly, why the last month, or quarter were the highest spending parts of the fiscal year, and if a war should be funded by supplemental appropriations or rather the war cost should be a part of national budget.

Josef SMOLÍK*

Received: 7 October 2008

Accepted: 24 October 2008

Published online: 15 December 2008

Available on WWW: www.defenceandstrategy.eu

DOI: doi:10.3849/1802-7199.08.2008.02.108-110

ČERNÝ, Petr. Právní ochrana před extremismem. Praha: C. H. Beck 2008. 270 s. ISBN 978-80-7400-053-9.

Kniha Petra Černého „Právní ochrana před extremismem“, kterou vydalo nakladatelství C. H. Beck, se pohybuje na pomezí politologie a právní vědy a navazuje na autorovu předchozí publikaci z roku 2005 (Politický extremismus a právo, Praha: Eurolex Bohemia).

Kniha skýtá inspiraci jak pro politology zabývající se tématem politického extremismu, tak i pro právníky, kteří se mohou seznámit s judikaturou v této oblasti v České republice, v jiných evropských státech (SRN, Irsku, Rakousku, Bulharsku, Francii, Turecku atd.), ale i s výroky mezinárodních soudů.

Již v úvodu autor upozorňuje na skutečnost, že čtenář by měl být se základními pojmy problematiky obeznámen, stejně tak jako s některými teoretickými východisky (např. vztahem mezi politologií a právem, totalitními ideologiemi a historicko-právními aspekty extremismu).

Termíny extremismus a antidemokratismus jsou autorem používány jako synonyma a nejsou blíže definovány s odkazem na politologickou literaturu. V textu je však uvedena např. definice extremismu tak, jak je tento termín užíván ve Zprávách o problematice extremismu na území ČR, které jsou každoročně zpracovávány Ministerstvem vnitra ČR. Extremismus je v práci pojímán jako antiteze demokratického státu. Samotný demokratický stát je v práci blíže charakterizován v první kapitole, kde je probírána legalita a legitimita státu a základní znaky moderního

* E-mail: 42956@mail.muni.cz

demokratického státu (princip svrchovanosti lidu, princip dělby moci, ochrana práv menšin, politický pluralismus atd.). Analogicky je představen i totalitní stát, resp. jeho základní charakteristiky, z nichž část evidentně vychází z klasické klasifikace C. J. Friedricha a Z. Brzezinského (existence jedné vládnoucí strany, jediná ideologie, neexistence názorové plurality, kontrola masových prostředků atd.). Dále jsou blíže představeny a popsány ústavní základy České republiky (svrchovanost státu, jednotnost státu, demokratické zřízení, dělba moci, republikánský princip, parlamentarismus, respekt mezinárodního smluvního systému atd.) a ústavní základy Spolkové republiky Německo. Samotné legislativě Spolkové republiky Německo se autor věnuje ve čtvrté kapitole knihy s předpokladem nalézt zdroj možné inspirace a poučení.

Druhá kapitola již popisuje samotný koncept ochrany demokratického státu, který vychází z německé zkušenosti s nástupem nacismu ve 30. letech a z 50. let 20. století, kdy došlo k zákazu Komunistické strany Německa (KPD). Tato koncepce je nazývána jako „obranyschopná“ nebo „bránící se demokracie“, resp. „militant democracy“. Autor, stejně jako mnozí zahraniční i čeští autoři, považuje extremismus za antitezi demokracie. Za podstatné znaky demokratického státu pokládá např. suverenitu lidu, princip plurality, princip konsensu, princip většiny spojený s ochranou menšin, dělbu moci, rovnost občanů, princip vyloučení násilné vlády, princip práva na odpor a další (s. 25–34).

Jako nejpodstatnější z hlediska zaměření knihy se jeví třetí kapitola, která se věnuje právním prostředkům ochrany demokratického státu před antidemokratickými (extremistickými) subjekty a jejich snahám. Autor debatuje o judikatuře týkající se například ztráty práv, omezení politických práv a svobod (zákaz vstupu na území, zákaz vydat knihu, vyhoštění atd.), omezení náboženské svobody, zákazu politické strany či zákazu antidemokratických sdružení a zákazu shromáždění. Černý správně upozorňuje, že „při posuzování antidemokratičnosti politické strany, resp. cílů a prostředků, kterých chce dosáhnout a kterých užívá, je třeba hodnotit celý kontext jednání jejich orgánů a členů, přičemž je třeba se soustředit nejen na oficiální tiskoviny a prohlášení, ale i na interní materiály, soukromá prohlášení a činnost představitelů a zástupců této politické strany“ (s. 76). Takové posuzování je v realitě přinejmenším velice obtížné. Za důvody, které mohou vést k rozpuštění (odmítnutí registrace či zákazu) antidemokratických politických stran v České republice, autor považuje tyto:

1. porušují ústavu a zákony nebo je jejich cílem odstranění demokratických základů státu;
2. nemají demokratické stanovy nebo nemají demokraticky ustanovené orgány;
3. směřují k uchopení a držení moci způsobem zamezujícím druhým stranám a hnutím ucházet se ústavními prostředky o moc nebo směřují k potlačení rovnoprávnosti občanů;
4. jejich program nebo činnost ohrožují mravnost, veřejný pořádek nebo práva a svobodu občanů;
5. snaží se vykonávat funkci státních orgánů, nahrazovat je či řídit;
6. chtěly by ukládat povinnosti osobám, jež nejsou jejich členy;
7. zřizují ozbrojené složky nebo jsou ozbrojeny;
8. organizují se jinak než na územním principu;
9. organizují svoji činnost nebo se zakládají na pracovištích nebo na místech, kde je to zakázáno zákonem.

Autor dále diskutuje o § 260 Trestního zákona a upozorňuje i na vágnost označování jednotlivých uskupení za komunistická, fašistická, anarchistická atd. Rovněž je poukázáno na skutečnost, že označení skupiny za extremistickou nemá žádnou právní relevanci, protože tento pojem lze považovat za neurčitý a zprofanovaný (s. 153). Stejně tak problematický je termín hnutí,

který vyplývá z § 260 Trestního zákona. Autor zcela správně odkazuje na nesprávné používání v souvislosti se subkulturou skinheads (typicky jako hnutí skinheads), přičemž je evidentní, že samotná subkultura není homogenní a pouze některé proudy lze vnímat jako antidemokratické.

Následně je diskutováno i o tzv. extremistické symbolice a jejím postihu, přičemž autor dokládá, že „samo znázornění hákového kříže k trestněprávnímu postihu nestačí, a je třeba, aby přistoupily i další aspekty (prvky) jednání. Stejným prvkem je vůle osoby přihlásit se k myšlenkám, jež organizace užívající hákový kříž užívaly nebo užívají“. (s. 171)

Zcela správně dle mého názoru také autor přistupuje k problematice oděvních značek, které jsou někdy – naprosto neoprávněně (např. firma Lonsdale se podílí na antirasistických kampaních) – spojovány s pravicovým extremismem. Absurdita je autorem demonstrována na s. 70, kde je uveden případ zákazu nošení oblečení Lonsdale do školy, který musel řešit správní soud v Berlíně. Černý konstatuje, že „tento případ ukazuje, čeho jsou lidé schopni při honu na neonacisty“. Zákaz byl totiž vydán školou pouze na základě existence písmen NSDA v názvu volně prodejné oděvní značky.

Čtvrtá kapitola se věnuje legislativě ve Spolkové republice Německo s tím, že autor diskutuje o možné inspiraci některých opatření v boji proti antidemokratickým silám (ztrátě práv v SRN).

Studie P. Černého se neomezuje pouze na teorii, ale je plná podobných příkladů a rozhodnutí, která jsou často velice aktuální a poučná (např. rozpuštění demonstrace Národního odporu ze dne 1. května 2007, tzv. „šátkový zákon“, CzechTek 2005, rozpuštění Slovenské pospolitosti-Národní strany nejvyšším soudem SR atd.).

Kniha „Právní ochrana před extremismem“ představuje právní pohled na fenomén extremismu, obsahuje kvalitně vybrané případy, které ilustrují některá rozhodnutí v soudních sporech ohledně podrobně představené problematiky. Pouze u případu Lehideux a Isorni proti Francii z roku 1998 je chybně uvedena informace o popravě maršála Pétaina v roce 1945 (byl omilostněn a zemřel roku 1951). Kniha je sestavena na základě vysoce relevantní literatury a navazuje na autorovu předchozí publikaci a odborné články. Lze ji doporučit právníkům a odborníkům věnujícím se tématu politického extremismu.

*Libor SVOBODA**

Received: 15 October 2008 Accepted: 24 October 2008
Available on WWW: www.defenceandstrategy.eu

Published online: 15 December 2008
DOI: doi:10.3849/1802-7199.08.2008.02.110-112

HORÁK, Slavomír. Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR. Praha: Univerzita Karlova – Nakladatelství Karolinum 2008. 226 s. ISBN 978-80-246-1472-4.

Rozpad Sovětského svazu počátkem devadesátých let minulého století, kdy osamostatněním bývalých sovětských republik ztratila Moskva vládu nad rozsáhlým územím, které bylo pod její kontrolou již od dob carského Ruska, můžeme bez větších pochybností označit za jednu z nejvýznamnějších geopolitických změn konce dvacátého století. Jedním z regionů, jenž se po roce 1991 vymanil ze závislosti na Rusku, byla i Střední Asie, která se pod ruskou nadvládou nacházela více než sto let. V konečném důsledku to znamenalo radikální zmenšení ruského politického i ekonomického vlivu na dění v tomto prostoru. Zůstává však otázkou, jaký poměr zaujímají středoasijské republiky ke svému bývalému suverénovi a zda je Rusko skutečně z této

* E-mail: 23748@mail.muni.cz

části Asie vytlačeno, jak tvrdí mnozí západní, ale i někteří ruští politologové a političtí komentátoři.

Tuto otázku si položil mladý odborník na mezinárodní vztahy, odborný asistent na katedře ruských a východoevropských studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy a specialista na postsovětský prostor, Slavomír Horák. Horák se středoasijským regionem důsledně zabývá již několik let a na toto téma také publikoval více odborných i popularizačních studií v českém i zahraničním tisku, včetně dvou monografií „*Střední Asie mezi Východem a Západem*“ a „*Afghánský konflikt*“. Posledním výsledkem jeho odborného zájmu o tento region je právě kniha „*Rusko a Střední Asie po rozpadu SSSR*“. Horák má ke studiu Střední Asie vynikající předpoklady, předně zná region z autopsie, často tam jezdí, zná osobně mnoho středoasijských a ruských historiků a politologů, ale i středoasijských vládních i opozičních politiků nebo Čechů, kteří tam podnikají nebo působí v diplomatických službách. Je také velice dobře jazykově vybaven. Ruku na srdce, kolik českých politologů se dokáže domluvit několika jazyky Blízkého a Středního východu a ve svých knihách cituje íránskou, tureckou a uzbeckou odbornou literaturu.

Závislost Střední Asie na Rusku má historické kořeny a pro pochopení současné situace je dle Horáka nutné sledovat postupnou metamorfózu závislostí jednotlivých zemí. Příklad Střední Asie je totiž klasickým koloniálním modelem, podle něhož menší a méně rozvinuté oblasti mohou profitovat z energie a bohatství centra. Celkový dopad ruské nadvlády na Střední Asii autor vidí – čímž se, jak sám upozorňuje, vymezuje vůči vlivnému ideovému proudu jak v soudobé Střední Asii, tak západní historiografii – bez ohledu na strašlivé události, jimiž byla poznamenána komunistická éra, vcelku spíše v pozitivním duchu. Ruský vliv přinesl do Střední Asie relativně modernizační prvky, a to dokonce i při určitém zachování tradiční společnosti, což se obvykle navzájem vylučuje. Osobně bych se s tímto postojem zcela neztotožňoval, domnívám se, že negativa ruské nadvlády jsou i přes řadu kladných momentů přece jen větší, příkladem jsou kupříkladu obrovské ekologické devastace rozsáhlých prostor (Aralské jezero).

V úvodních kapitolách se autor zabývá vnějšími vlivy na Střední Asii v minulosti a současnosti, vymezuje také jednotlivá světová a regionální mocenská centra v tomto prostoru. Popisuje zájem světových (USA, Rusko a Čína) i regionálních velmocí (Írán, Turecko, ale i Japonsko, Jižní Korea, Pákistán a Indie) o Střední Asii a jejich šance prosadit tu své zájmy. Pozice světových i regionálních velmocí je v každém středoasijském státě různá a liší se případ od případu. Především Spojené státy se zde počátkem tisíciletí velmi angažovaly, v poslední době je však jasně viditelné určité utlumení amerických politických aktivit spojených s přesunem zájmu USA na Blízký východ, tedy hlavně do Iráku. Naopak Čínu vnímají vládcí středoasijských republik stále jako jisté nebezpečí a záchranu budou hledat zejména v Rusku, což by mělo podle Horáka vést k rusko-čínskému sblížení ve vztahu k této oblasti. Zcela zvláštní roli zde hraje Evropská unie, která má podle Horáka sice šanci zaujmout postavení relativně nekonfliktního hráče ve Střední Asii, jenž má zájem hlavně o nákup energetických surovin, avšak bude pro ni, stejně jako pro jednotlivé evropské státy, jen velice těžké ohrozit postavení tří hlavních mocností v regionu, tj. Ruska, USA a Číny. Relativně velký prostor věnuje také integračním projektům v postsovětské Střední Asii, kde jsou probírány různé pokusy zapojení středoasijských republik do širšího, mezinárodního rámce (Šanghajská organizace spolupráce, Smlouvy o kolektivní bezpečnosti, Eurasijské ekonomické společenství, Organizace středoasijské spolupráce, GUUAM), přičemž drtivou většinu těchto pokusů autor označuje jako proruské.

Jádrem práce jsou kapitoly věnované vztahům Ruska k jednotlivým středoasijským státům z politického, diplomatického, vojenského, ekonomického a humanitárního hlediska. Centrem jeho zájmu nejsou všechny středoasijské země, ve své analýze ponechal stranou Kazachstán, který se z počtu ostatních států (Turkmenistán, Uzbekistán, Tádžikistán, Kyrgyzstán) vymyká, a díky své rozloze, strategické poloze a přírodnímu bohatství zaujímá takřka stejné ekonomické parametry jako Rusko. Každá z republik má s Ruskem vztah na poněkud jiné úrovni, jenž vychází z historických, geografických i politických předpokladů. Velice zajímavá je analýza vnitřní i zahraničněpolitické situace v Turkmenistánu, který po léta od rozpadu Sovětského svazu vedl

izolacionistickou politiku. Je to dle mého soudu jedna z nejlepších kapitol a Horák v ní zúročil dlouholetá studia politického systému Turkmenistánu a působení turkmenského vůdce Türkmenbašiho.

Podle autora model závislosti Střední Asie na Rusku spíše potvrzuje pravidlo o dekolonizaci, kdy i po zániku společného státu zůstanou zachovány silné vazby na bývalé mocenské centrum. Jako v případě jiných koloniálních mocností i Rusko zůstalo hospodářsky nejsilnějším činitelem v oblasti. Dle Horáka je pravděpodobné, a to i s vědomím všech možných politických výkyvů a turbulencí, že existují dispozice k dalšímu posilování nebo přinejmenším neoslabování ruského vlivu ve Střední Asii. Vše je ovšem závislé na vnitřní situaci v Rusku, která je pro jeho závislost na vývozu surovin nejistá, což se koneckonců projevuje právě v současné době.

Kniha je výborně napsaná, nemohu se však zbavit dojmu, že autor má v některých momentech tendenci na celý problém nazírat z ruského úhlu pohledu. Možná je to dáno i tím, že valná většina literatury, ze které vychází, je ruskojazyčné provenience, a on tak je, zdá se, do určité míry ovlivněn názory čerpanými z ruských nebo proruský orientovaných prací.

Kniha je vůbec prvním solidním shrnutím této problematiky v české literatuře, všechny předcházející pokusy trpěly více či méně omezenou pramennou základnou, a její přínos je tedy v tomto směru nezpochybnitelný. Jsem přesvědčen, že se stane základní a výchozí pomůckou při studiu Střední Asie.
